

ЩОДО ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ КООПЕРАЦІЇ В УКРАЇНІ

Деревянко Б.В., д.ю.н., професор

Сьогодні Україна переживає чергову комплексну кризу, що безумовно впливає і на розвиток різних організаційно-правових форм господарської діяльності. Вітчизняні дослідники справедливо визначали позитиви першого серед загальних принципів господарювання – забезпечення економічної багатоманітності та рівний захист державою усіх суб'єктів господарювання [1], адже Господарським кодексом України усім суб'єктам господарювання та їх засновникам надається право вільного вибору організаційно-правової форми. Серед останніх чи не найменш помітною організаційно-правовою формою суб'єктів господарювання чи суб'єктів цивільного права є форма кооперативної організації будь-якого типу (виробничого, обслуговуючого чи споживчого кооперативу, а також організації, що заснована та діє на основі кооперативних принципів). Таке ставлення держави і підприємців до кооперативів є несправедливим, адже поняття «кооперація» повинно розглядатися у вузькому (1) та широкому (2) значеннях, зокрема, як (1) система кооперативних організацій, створених з метою задоволення соціальних, економічних і культурних потреб її членів, а також як (2) форма економічної співпраці господарських організацій, які не належать до кооперативних, з іншими учасниками відносин у сфері господарювання задля досягнення певної економічної мети [2, с. 6]. Відповідно, і значення кооперативних організацій має полягати у можливості одночасного задоволення значної кількості як приватних інтересів (засновників та учасників), так і публічних інтересів (територіальної громади і держави). Метою створення усіх кооперативів є

Деревянко Б.В. Щодо перспектив розвитку кооперації в Україні. *Традиції та інновації розвитку приватного права в Україні: освітній вимір: матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Полтава, 7 червня 2018 р.). Полтава: ПУЕТ, 2018. С. 36–39.

задоволення інтересів їх членів [3, с. 243]. І саме ця мета є основною у діяльності споживчих кооперативів, а основною метою виробничих та обслуговуючих кооперативів крім названої є мета отримання прибутку шляхом виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг якомога ширшому колу населення [3, с. 242]. І ця продукція реалізується за гроші, роботи і послуги мають вартісний характер і цінову визначеність.

Масове поширення в Україні господарських товариств, з одного боку, і створення на державному рівні законодавчих перепон у реєстрації підприємств колективної форми власності, з іншого, певною мірою сприяло тому, що кооперативні організації втратили перевагу у питомій вазі. На жаль і сьогодні утворення кооперативів не видається пріоритетом при обранні організаційно-правової форми суб'єкта господарювання, навіть тими, хто є прихильниками ідеї державно-приватного партнерства й безпосередньої участі працівників в управлінні підприємством. А дарма, оскільки останні дослідження вказують, що організаційну форму кооперації необхідно розглядати як встановлений кооперативним законодавством і локальними правовими актами кооперативних організацій спосіб організації внутрішньокооперативних відносин (установчих, членських, управлінських та майнових), які в сукупності визначають мету і характер господарської діяльності кооперативної організації та її місце в ієрархічній системі кооперації [4, с. 105].

На жаль необхідність розвитку кооперації краще усвідомлюється вченими і підприємцями у розвинених європейських та азійських країнах, ніж у нас. Втім перевагою кооперативної форми організації діяльності є подолання розходження в інтересах найманих працівників і власників. У розвинених європейських державах, як правило, кооперативний рух підтримується державою, яка надає різноманітну підтримку (зокрема і фінансову) кооперативам, які крім названого як суб'єкти малого бізнесу сприяють реалізації ще одного публічного інтересу – забезпеченню зайнятості населення.

На жаль, в Україні через різноманітні об'єктивні та суб'єктивні причини спеціальне законодавство про кооперацію потребує удосконалення у бік забезпечення відповідності положенням Господарського кодексу України; є наявною необхідність вдосконалення правового забезпечення діяльності кооперативних організацій відповідно до міжнародних кооперативних принципів.

Філософсько-аксіологічним підґрунтям формування норм кооперативного права, яке базується на теорії позитивного права, є моральність, справедливість і дієвість, а також узгодження приватних інтересів окремих членів кооперативних організацій з публічними інтересами територіальних громад. А останні дослідження правового статусу кооперативних організацій та правового режиму їх діяльності вказують на доцільність нормативного закріплення нової правової конструкції – «державно-кооперативного партнерства», яким слід вважати тривале (від 5 років) співробітництво кооперативних організацій з органами державної влади і органами місцевого самоврядування, що базується на договорі і спрямоване на реалізацію спільних соціально-економічних проектів з метою задоволення суспільних інтересів, з одного боку, а також інтересів кооперативної організації – з іншого боку [2, с. 5-6]. Тобто державно-кооперативне партнерство має увійти у теорію та господарське законодавство як окрема складова частина державно-приватного партнерства. Більше того, В.О. Коверзнев стверджує, що в світлі розроблених сучасною наукою критеріїв поділу права на публічне і приватне, правовий статус кооперативних організацій є змішаним [2, с. 6]. У цьому зв'язку необхідно погодитися із наявністю змішаного статусу у кооперативних організацій. Однак слід не погодитися із твердженням про те, що критерії поділу права на публічне і приватне розроблено сучасною наукою. Такий поділ було здійснено ще у праві Давнього Риму. І він залишився у багатьох державах світу у переважній мірі завдяки позиції представників шкіл цивільного права. Сьогодні ж більш точно

Дерев'яно Б.В. Щодо перспектив розвитку кооперації в Україні. *Традиції та інновації розвитку приватного права в Україні: освітній вимір: матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Полтава, 7 червня 2018 р.). Полтава: ПУЕТ, 2018. С. 36–39.

казати про наявність приватних і публічних інтересів у суб'єктів будь-якої галузі права. Суб'єкти цивільного права у переважній більшості мають приватні інтереси, суб'єкти адміністративного права – публічні. Суб'єкти інших галузей права, беручи участь у тих чи інших відносинах, можуть мати більший чи менший обсяг приватних та публічних інтересів. Кооперативи, які створюються значною кількістю людей і серед іншого мають на меті забезпечення інтересів своїх учасників, переслідують досягнення значної кількості і приватних, і публічних інтересів одночасно. Цим підтверджується змішаний правовий статус кооперативних організацій. І саме їх активна участь (на жаль, частіше в інших європейських та азійських країнах) у житті людей (споживчі, обслуговуючі) та господарській діяльності (виробничі), а також поєднання публічних і приватних інтересів мають стимулювати новітній активний розвиток кооперативного руху в Україні.

Список використаних джерел:

1. Хозяйственный кодекс Украины: Науч.-практ. коммент. / Под общ. ред. А.Г. Бобковой. — Х.: Издатель ФЛ-П Вапнярчук Н.Н., 2008. — 1296 с.
2. Коверзнев В. О. Господарсько-правове забезпечення кооперації в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. юрид. наук : спец. 12.00.04 „Господарське право, господарсько-процесуальне право” / В. О. Коверзнев. — Київ, 2018. — 32 с.
3. Господарське право: Навч. посібник у схемах і таблицях / За заг. ред. канд. юрид. наук, доц. Шелухіна М.Л. — К.: Центр навчальної літератури, 2006. — 616 с.
4. Коверзнев В. О. Господарсько-правове забезпечення кооперації в Україні : монографія / В.О. Коверзнев. — Чернігів: НАН України, Інститут економіко-правових досліджень, 2017. — 384 с.